

Gransanger *Phylloscopus collybita*

Chiffchaff

Gransangeren er vidt udbredt i Europa og videre østover til Østsibirien. Der findes flere forskellige underarter, og populationen på Den Iberiske Halvø er for nylig udskilt som en selvstændig art. Overvintringsområdet ligger i tropisk Afrika, Nordafrika og Sydvesteuropa til Nordindien. De fleste underarter er trækfugle; de vesteuropæiske populationer overvintrer dog delvist i Sydvesteuropa, men trækker også videre til Nord- og Vestafrika. Trækretningerne for europæiske fugle ligger mellem sydvest og sydøst. I det nordlige Europa findes en trækdeler,

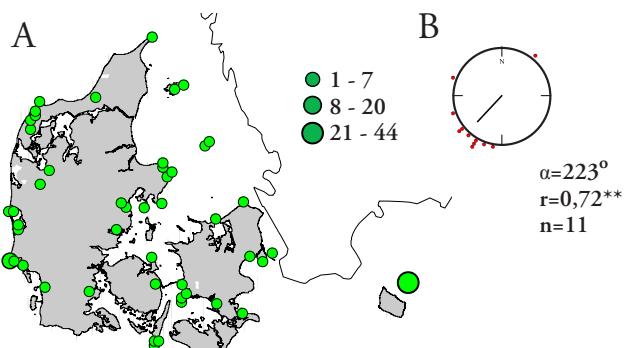

Fig. 2. A). Mærkningslokaliteter for fugle, som senere er genmeldt, samt artens danske yngleudbredelse (1993-96). Ringing sites for birds later recovered, and breeding distribution (1993-96).
B) Retning af direkte efterårstræk (juli-okt, >100 km). Direction of direct autumn migration (Aug-Dec, >100 km).

således at nordskandinaviske fugle overvejende trækker sydvest og finske fugle sydøst. Gransangeren invandrede i 1800-tallet og yngler nu almindeligt over hele Danmark. Arten eksanderer fortsat, og bestanden er fire-doblet fra midten af 1970'erne til midten af 1990'erne. Den findes i de fleste typer skov men er sjælden i ren nåleskov! Arten lever primært af insekter. Trækket foregår om natten. Gransangeren ankommer fra sidst i marts, og fuglene forlader landet igen i september-oktober. Landet passeres af talrige trækgæster i april-maj og i september-oktober.

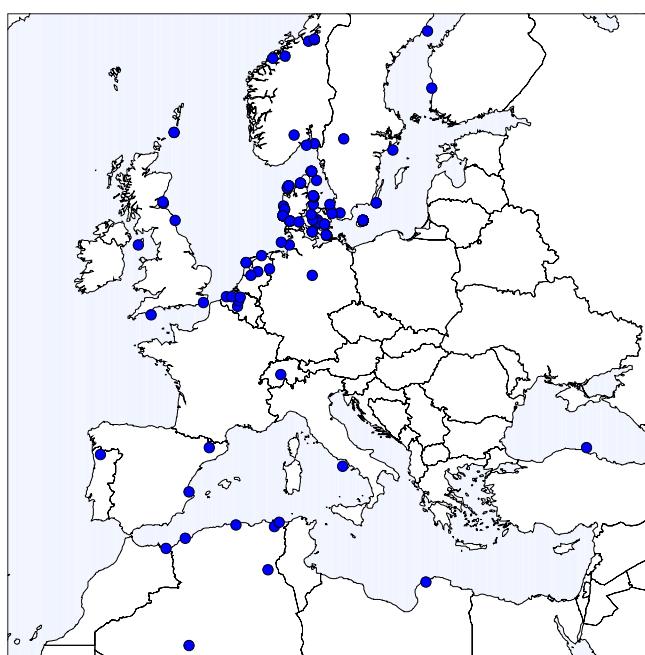

Fig. 1. Samtlige genfund af gransanger ringmærket i Danmark (n=180). All recoveries of chiffchaff ringed in Denmark (n=180).

Fakta Facts:

Mærkninger Birds ringed	27.467
Genmeldinger Recoveries	
Antal genmeldinger No. of recoveries	180
-heraf uden for Danmark Recovered abroad	52(29%)
Antal fugle No. of individuals	156
-heraf mærket som unger Ringed as chicks	0
Genmeldingsandel Proportion recovered	0,6%
Mærket i udlandet og genmeldt i Danmark	48
Ringed abroad and recovered in Denmark	
Ekstremer Extremes	
Højeste alder Oldest bird	5 år 3 mdr.
Længste afstand Longest dist.	Algeriet Algeria 3.327 km
Nordligst Northernmost	Sverige Sweden ($63^\circ 49'N$)
Sydligst Southernmost	Algeriet Algeria ($27^\circ 36'N$)
Østligst Easternmost	Tyrkiet Turkey ($35^\circ 09'E$)
Vestligst Westernmost	Portugal Portugal ($08^\circ 13'W$)

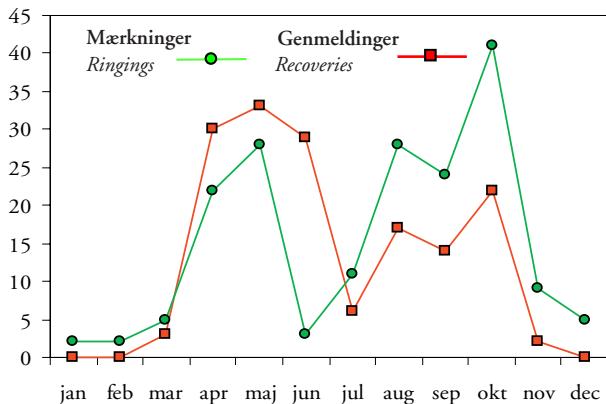

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for genfund af gransanger. Month of ringing and recovery for recovered chiffchaff.

Mærknings- og genmeldingsdata

I alt er der ringmåret 27.467 gransangere i Danmark. De fleste er måret med ringe fra Zoologisk Museum, men herudover er måret én med ring fra Odense Ringmærkestation og 205 med ringe fra Dansk Ornithologisk Central. Den første fugl blev ringmåret i 1926, men langt hovedparten er måret fra midt i 1960'erne og frem (fig. 4). Det højeste antal fugle er ringmåret i 1995 (1.809) og i 1998 (1.812). Af de ringmårkede gransangere er 59 blevet bestemt til sydlig gransanger og 107 til nordlig gransanger. 12 gransangere ringmåret siden 1984 er henført til den sibiriske race *Ph. c. tristis*, der overvintrer i Indien.

Flest fugle er måret i april-juni og i august-oktober (fig. 3). Knap 60 % af de genfundne fugle er måret vest for Storebælt (fig. 2A). Der er kun få genfund af fugle måret eller genfundet i yngletiden (36, heraf seks ungfugle), og der foreligger ingen genfund af fugle måret som redeunger. I Danmark er genfundet 48 gransangere ringmåret i udlandet.

Træk og overvintring

De gransangere, der træffes i Danmark, stammer formentlig hovedsagelig fra yngleområder i Danmark, Norge og Sverige, og det østligste genfund er fra vestkysten af Finland. Fra april til oktober ligger gennemsnitspositionerne i eller meget nær Danmark (fig. 5), men der er sommergenfund fra både England, Finland og det meste af Skandinavien (fig. 6B).

I juni og juli ligger gennemsnitspositionerne i Sydvestsverige (fig. 5). Efterårstrækket går fra Danmark mod sydvest/sydsydvest (fig. 2B). Det egentlige træk starter ret sent. Første genfund syd for Danmark er fra 15. august fra Texel, Holland, og først i oktober er gennemsnitspositionen rykket syd for Danmark (fig. 5). En fugl måret 21. september ved Tromsø i Nordnorge blev genfundet 16. oktober samme år

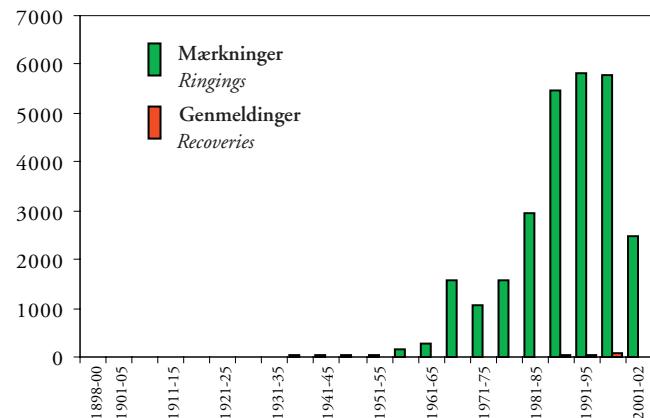

Fig. 4. Mærknings- og genmeldingsår for gransanger ringmåret i Danmark. Ringing and recovery year of chiffchaff ringed in Denmark.

på Christiansø. Tre andre fugle, måret i oktober i hhv. Norge (2) og på Getterön i Sverige, er genfundet samme efterår i Danmark. Desuden er en fugl måret i Sydfinland 25. september genfundet i Danmark senere samme efterår. Efterårsgenfundene kommer især fra Nordvesteuropas kyster, mens enkelte fund fra det videre efterårstræk ligger mod sydsydvæst på Den Iberiske Halvø (fig. 6A). Ud over et enkelt meget østligt genfund, 8. oktober Tyrkiet (måret på Christiansø om foråret), er fuglene trukket vest for syd (fig. 2B). En fugl måret 8. oktober på Christiansø blev dog genfanget dagen efter 124 km mod nordøst(!) på Øland. Desuden foreligger et genfund af en fugl ringmåret 25. september i Finland, der blev genfanget 3 dage senere på Christiansø 703 km mod sydvest (234 km/dag). En mulig dansk ynglefugl, måret 11.

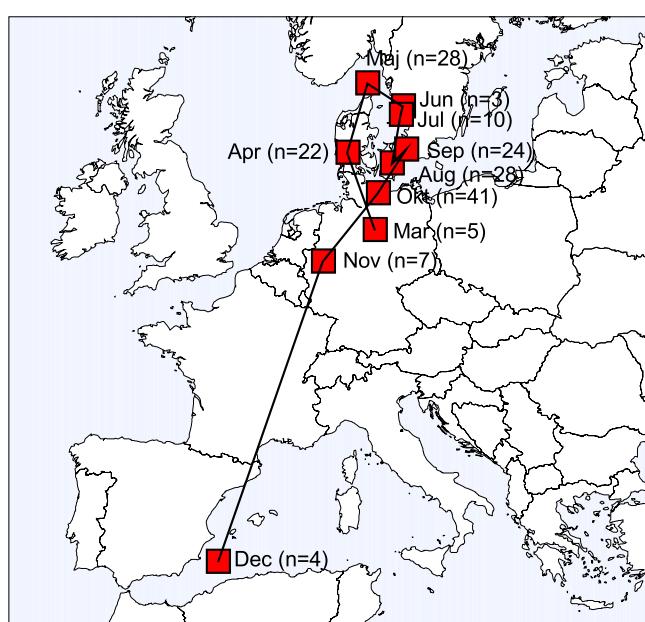

Fig. 5. Månedlige gennemsnitspositioner for gransanger ringmåret i Danmark. Monthly mean positions for chiffchaff ringed in Denmark.

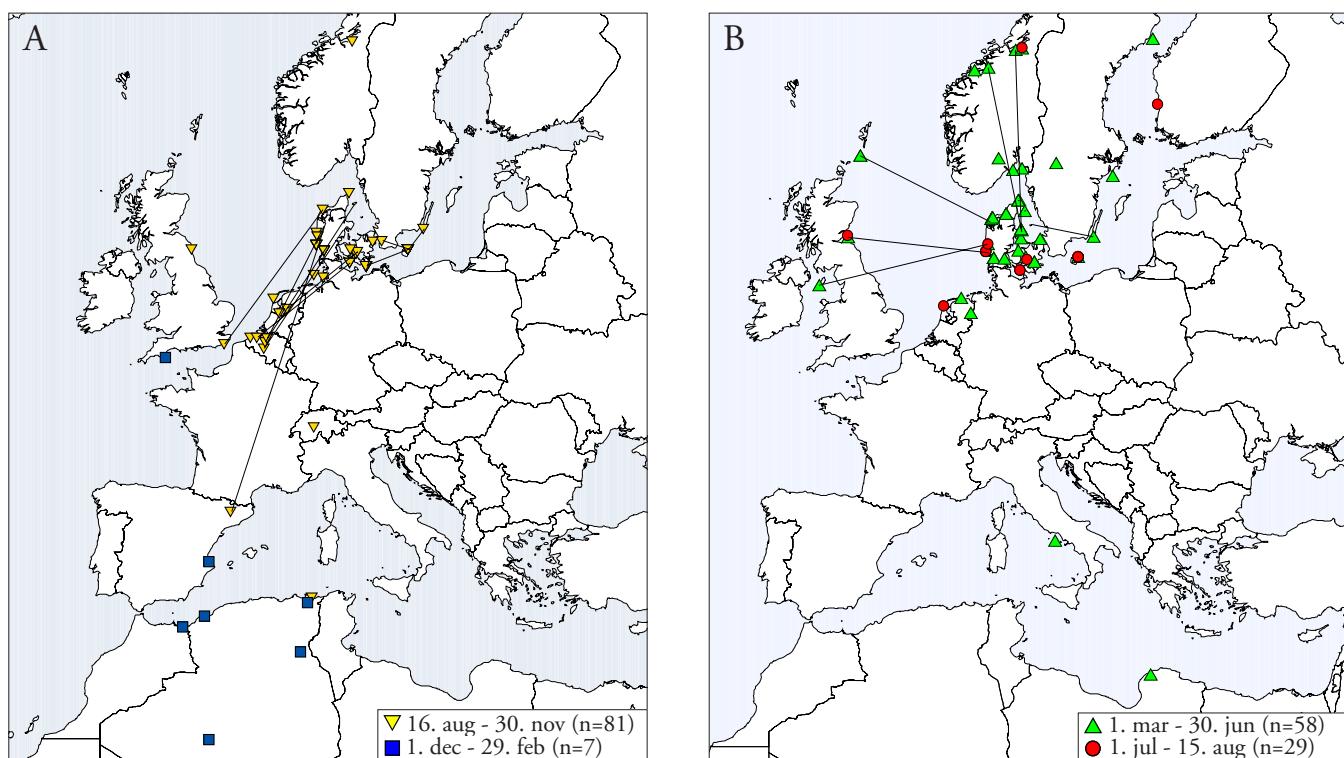

Fig. 6. Genmeldinger fra A) efterårs- og vinterperioden og B) forårs- og sommerperioden af gransanger ringmærket i Danmark. Linjer angiver direkte træk. Recoveries during A) autumn and winter and B) spring and summer of chiffchaff ringed in Denmark. Lines indicate direct migration

august 1990 ved Vester Vandet Sø, blev genfundet 6. november i Sydøstengland samme efterår.

Vintergenfund foreligger primært fra Nordvestafrika (6) og Østspanien (1), men en enkelt fugl er genfundet i Sydengland (fig. 6A). Blandt fugle mærket i udlandet og genfundet i Danmark er én, der blev mærket 5. januar i Nordvestspanien og genfundet året efter 23. maj i Middelfart. I betragtning af den ringe genfundsandsynlighed i Afrika syd for Sahara kan man formode, at en del af gransangerne overvintrer sydligere i Afrika, end genfundene viser.

To genfund fra Middelhavsområdet (15. marts Libyen og 12. april Italien) antyder, at forårstrækket forløber østligere end efterårstrækket, og går op gennem det centrale Middelhavsområde (fig. 6B). En fugl mærket 18. marts på Malta er genfundet 28. april samme år på Christiansø, men der er også et dansk genfund af en fugl mærket 30. marts i Nordspanien. I Nordeuropa er genfundene om foråret til gengæld en anelse vestligere end efterårsfundene, og ligger spredt fra England til Sverige. Der er fire genfund i Danmark af fugle ringmærket i England, heraf to ringmærket i april genfundet i maj samme år. Første fugl i Danmark blev genfundet 31. marts, men ellers er der flest genfund fra april (22) og maj (28).

Tre fugle mærket i Jylland i april og maj er genfundet samme forår i England og Skotland, og en fugl

mærket på Anholt er fundet på Øland (fig. 6B). To fugle er mærket i yngletiden og genfundet i yngletiden et efterfølgende år, begge på samme lokalitet hvor de blev mærket.

Af den sibiriske underart *Ph. c. tristis* foreligger et genfund af en fugl ringmærket 18. oktober 1992 nær

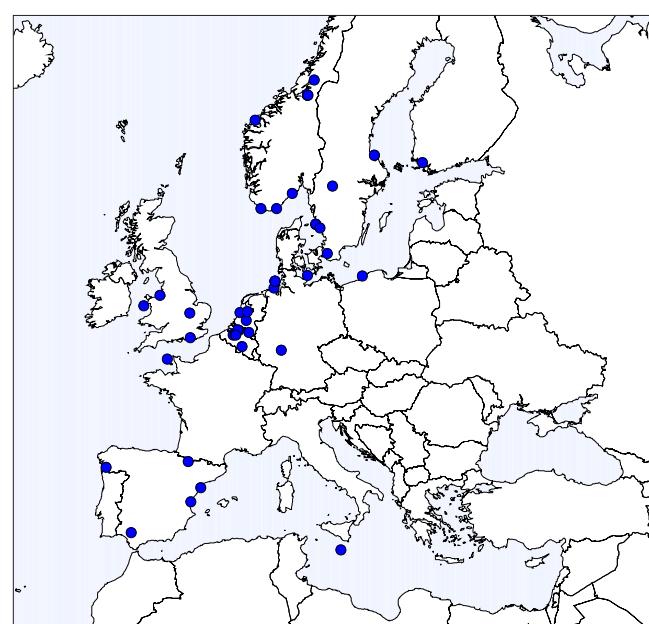

Fig. 7. Mærkningslokaler for gransanger ringmærket i udlandet og genfundet i Danmark (n=48). Ringing sites for chiffchaff ringed abroad and recovered in Denmark (n=48).

Gävle i Mellemsverige, der fandtes død 12. januar på Sydsjælland 706 km mod SSV.

Genmeldings- og dødsårsager

Hovedparten af fuglene er aflæst i forbindelse med ringmærkning (87%). Der foreligger kun få genfund af fugle med kendt dødsårsag. Blandt 24 dødfundne fugle var fem døde som følge af jagt, tre taget af katte og tre kollideret med vinduer. Den længstlevende fugl blev godt 5 år. Den blev ringmærket som mindst etårig på Christiansø i april 1972 og genfundet på Tyrkiets sorte havskyst i oktober 1976.

English summary

The chiffchaff colonised Denmark in the nineteenth century and is now a very common breeding bird throughout the country. The population size increased fourfold from the 1970s to the 1990s. Birds arrive at the breeding grounds in late March to mid April and depart from late September to October. Large numbers of migrants pass through Denmark in April-May and September-October.

In Denmark the first chiffchaff was ringed in 1926, with the highest numbers ringed in 1995 (1,809) and 1998

(1,812). The majority of the recovered birds had been ringed in April-June and August-October, with only a few ringed or recovered in the breeding season. None of the recovered birds were ringed as chicks. The recoveries indicate that most of the chiffchaffs found in Denmark originate from Denmark, Norway and Sweden. This is also indicated by the mean position, which is in or near to Denmark from April to October. From Denmark the birds migrate SW/SSW, most along the west coast of northern Europe and via the Iberian Peninsula. During winter most birds have been recovered in northwest Africa (6) and eastern Spain. Recoveries from the Mediterranean (Italy and Libya) in spring indicate that the spring passage of the Mediterranean is further east than the autumn passage. Two birds ringed in England in April were recovered in Denmark in May later the same year. In Denmark the first bird was recovered on 31 March; however, the majority have been recovered in April (22) and May (28). Three birds ringed in Jutland in April and May were recovered in England and Scotland later the same spring. Most of the recovered birds were recorded by ringers (87%). Of only 24 birds reported as dead, five had been hunted, three collided with windows and three were killed by cats; for the remainder, the cause of death was unknown.